

Hofsteden met kelder en opkamer voorin

Bij de oudste boerderijen, vanaf de 17e eeuw, was er veelal sprake van een klein woonhuis en een in verhouding lange schuur, aan elkaar vast gebouwd als één bouwmassa. Het kwam voor dat de nok van de schuur iets hoger was dan die van het woonhuis, of andersom. Het woonhuis bezat rechts van de gang met voordeur een opkamer, die boven de kelder was gebouwd. Links van de voordeur bevond zich de 'zondagse' woonkamer. De bovenverdieping was geen slaapverdieping, maar werd gebruikt als 'zaadzolder'; een zolder waar het gedorste graan in zakken werd opgeslagen en om verder te kunnen drogen. De voorgevel op die verdiepingshoogte vertoont daarom

een of meer vensters met openslaande luiken. De woonkeuken, de speelkeuken en soms nog een 'achterkamer' met bedsteden bevonden zich achterin het boerenhuis.

De schuur had in die tijd nog lage zijwanden, van hout en gepotdekseld. Het dak bestond uit riet of stro. Stro was dan wel minder duurzaam, maar was een stuk goedkoper. Later verving men het stro of riet door - zoals we ze nu noemen - oud-Hollandse pannen. De wanden van de schuur waren zo laag, dat de grote inrijdeuren (de 'mendeuren') flink boven de dakvoet uitstaken. Een beetje vergelijkbaar met een dakkapel. De meeste schuren op het eiland hadden twee grote

inrijdeuren. Als je twee mendeuren had, bezat je een flinke boerderij in die tijd. Had je er drie dan was je rijk. De mendeuren en daarop aansluitend de dorsvloer lagen aan de noordzijde, de stal voor het vee aan de (warmere) zuidkant. De woning stond ten oosten van de schuur, met de kelder aan de koude noord-oost zijde gelegen. Dit was tot ver in de 18e eeuw het vaste patroon, waarbij in de loop van de decennia onder invloed van welvaart en rijkdom allengs grotere boerenhuizen werden gebouwd; huizen waarvan het dak al dan niet boven het dak van schuur uitstak.

De vier volgende plaatjes laten zien hoe dit type hofstede er uitzag.

Nootgedacht (17e eeuw), Duivenwaardsedijk 20, Nieuwe Tonge. Het oudste en kleinere type.

Foto: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Zeldenrust (18e eeuw), Groeneweg 2, Den Bommel. Dit monument wordt ernstig bedreigd, de schuur is al jaren geleden afgebroken.

Foto: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Deze naamloze hoeve (1746), Zeedijk 5, Stad aan 't Haringvliet, laat de overgang zien naar het type dat hierna is beschreven. Dit rijksmonument staat al jarenlang leeg, bevindt zich in zeer slechte staat en wordt ernstig bedreigd. De geveltop is al naar beneden gestort.

Foto: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Oud Hof, Westdijk 14, Dirksland (18e eeuw). Voor deze hoeve dreigt de slopershamer!

Foto: collectie G. Hoek

Slotwoord deel I

Als je nu door de polders van Overflakkee rijdt, loopt of fietst en je beseft dat er ooit veel boerderijen zijn geweest die historisch gezien bijzonder de moeite waard waren, dan kom je tot de bizarre maar feitelijke constatering dat er nog maar zó weinig over zijn. Natuurlijk, er zijn veel hofsteden verdwenen door een noodlot: WO II, de Ramp, de altijd op de loer liggende schuurbranden, of bliksemingslagen. Daar is niets aan te doen. Als schrale troost resten alleen nog de oude foto's.

Er zijn nog enkele fraaie exemplaren tot nu toe behouden kunnen blijven, waar de bewoners dan ook heel trots op zijn. Het zijn rijks- of gemeentelijke monumenten. Je denkt dan al gauw: die kunnen niet worden gesloopt. Nou, vergeet het maar. De rauwe werkelijkheid is dat dit soort monumenten óók gesloopt worden. Momenteel ziet het er voor een aantal boerderijen niet goed uit en het lijkt erop dat er onvoldoende belangstelling is, laat staan vechtkracht, om deze iconen van het Flakkeese landschap te behouden en er op creatieve wijze een nieuwe, hedendaagse bestemming aan te willen geven. Een belangrijke en noodzakelijke voorwaarde is: de eigenaar moet mee willen werken en juist dáár zit niet zelden de kneep.

Ik hoop dat dit artikel (in drie delen) aan de ene kant iets laat zien wat we op Flakkee nú nog 'in huis' hebben en dat het aan de andere kant ertoe leidt, dat er bij burgers en overheid meer creativiteit, meer bereidheid en meer wilskracht ontstaat voor het behoud van wat er ons nog rest aan agrarisch erfgoed. Enliefst op korte, zéér korte termijn. Om het in de sfeer van een spreekwoord te zeggen: "het is zowat één minuut voor twaalf."

Wordt vervolgd in deel II. Dan zal op nog drie Flakkeese boerderijgroepen de schijnwerper worden gezet: de lijstgevel-boerderij, de groep met een boerenhuis dwars op de schuur en een groep met het huis los van de schuur.

In een derde deel wil ik u meenemen naar de andere gebouwen en bijzonderheden, die vroeger op het boerenerv te vinden waren en dus nu ook al voor het merendeel zijn verdwenen.

Gerbrand Hoek